

Godišnji izvještaj Komiteta za zaštitu novinara

AMERIKA BEZ ŠAMPIONSKOG OREOLA

Dušan Babić

Prestižni i autoritativni Komitet za zaštitu novinara, osnovan je u Njujorku 1981. godine, s ciljem koji je sadržan u samom nazivu asocijacije - zaštita novinara u svijetu. U prvoj deceniji djelovanja Komitet se prevashodno bavio zloupotrebama slobode štampe u zemljama socijalističkog, ili komunističkog bloka. Nakon pada berlinskog zida, fokus se usmjerava na zemlje u tranziciji koje se teško oslobadaju nasljedja političkog monolita, a u žižu posebno dolazi prostor bivše Jugoslavije, nakon njenog tragičnog raspada.

Medjutim, događaji nakon 11. septembra 2001. godine, suštinski mijenjaju sadržaj, ugao i vizuru monitoringa i ocjene stanja slobode štampe u svijetu. Do tada, neprikosnoven šampion slobodne štampe, već pomalo dosadna zemlja za novinare, Sjedinjene Države se suočavaju sa ozbiljnim prijetnjama da se ta idilična medijska slika nepopravljivo deformiše. Podatak da je jedna novinarka Teksašanka (Vanessa Leggett), provela pet mjeseci u zatvoru jer je odbila predati sudu svoja novinarska istraživanja, bio je nezamisliv čak i za Ameriku iz Makartijeve ere.

Stanje medijskih sloboda u Americi se pogoršava, a erozija demokratskih tekovina u sferi slobode štampe vijekovima stvarana se neumitno rastače. Nažalost, dramatična zbivanja u kontekstu nove političke doktrine - *Pax Americana* (mada nikad formalno inaugurisana), sugerišu produbljenje krize i generisanje duha netolerancije prema neistomišljenicima.

Amerika je decenijama utirala put deregulaciji medija, da bi aktuelna administracija počela nametati setove zakona koji ugrožavaju same temelje na kojim počiva sloboda štampe, posebno u materiji slobodnog pristupa informacijama. Rat u Iraku i odnos vojnih vlasti prema novinarima i reporterima ne djeluju nimalo ohrabrujuće, na što već ukazuju aktivisti Komiteta za zaštitu novinara. Izvjesno je, kako će se upravo tim aspektom najviše baviti naredni godišnji izvještaj, tradicionalnog i oficijelnog naziva: "Napadi na štampu".

Paradoksalno je što navodnu borbu protiv svjetskog terorizma brojni diktatorski režimi u svijetu uzimaju kao adut za pojačavanje represije prema medijima i novinarima, a pogoršanje medijskih sloboda u Americi, upravo kao alibi za svoja nedemokratska ponašanja. Treba naglasiti kako je Komitet oštar kritičar politike sadašnje američke administracije prema medijima i medijskim slobodama.

U najnovijem godišnjem izvještaju, na 428 strana, dat je iscrpan pregled stanja medijskih sloboda u svijetu, po kontinentima, regionima i po zemljama.

U uvodnim napomenama se barata brojkom od 19 novinara poginulih u prošloj godini, što je najmanja brojka od 1985. godine, od kada Komitet vodi ovakvu vrstu evidencije. Smanjenje je, srećom, značajno u poredjenju sa 2001. godinom kad je registrovana smrt 37 novinara. Inače, uočljiva je izvjesna nesaglasnost u baratanju brojkama srodnih asocijacija, recimo, pariskih Reportera bez granica (RSF), ili Medjunarodnog instituta za štampu (IPI), sa sjedištem u Beču.

Za razliku od brojke iz 2001. godine, kad je većina novinara stradala na frontu kao ratni reporteri, snimatelji i dr., (Afganistan, Šri Lanka, Angola, Zapadna obala ...), u prošloj godini većina novinara bila je neposredna žrtva odmazde za svoj rad, bilo od strane paravojnih snaga u Kolumbiji, korumpiranih političara na Filipinima, ili na nekim drugim neuralgičnim tačkama u svijetu.

Prema ovom izvještaju, zemlje bivše Jugoslavije, date u atributu "zapadni Balkan", prolaze kroz period postepene političke stabilizacije, što je praćeno uspostavljanjem tješnjih medjudržavnih veza i odnosa, što je imalo i pozitivne refleksije na štampu, naročito na planu izraženije medijske diversifikacije i pluralizma ideja.

Za medijsku sliku BiH je karakteristično intenzivno praćenje i otkrivanje slučajeva mita i korupcije, što je neminovno vodilo političkim potresima u zemlji. Apostrofirane su banjalučke *Nezavisne novine*, kao prvo glasilo u BiH koje je otvorilo sopstvenu privatnu štampariju, čime je ukinut monopol državnih štamparija koje su često nezavisnim glasilima naplaćivale skuplje štamparske usluga.

Za razliku od elektronskih medija, koji su pod budnim okom Regulatorne agencije za komunikacije (CRA), štampa je u odsustvu učinkovite samoregulacije naročito iskazala neprofesionalnost i pristrasnost u predizbornom periodu prošle jeseni. Na kraju dijela o BiH spominje se odluka Visokog predstavnika o dekriminalizaciji uvrede i klevete, što treba da podstakne medijsku pluralnu scenu, ali i da pojača odgovornost novinara.